

Utrikesdepartementet

Mänskliga rättigheter i Bulgarien 2007

ALLMÄNT

1. Sammanfattning av läget för de mänskliga rättigheterna

Bulgariens konstitution och lagstiftning i övrigt uppfyller internationella standarder. Det har inte rapporterats om några systematiska övergrepp mot medborgarnas mänskliga rättigheter som skulle ha begåtts av landets regering och myndigheter. Bulgarien har ratificerat de allra flesta internationella instrument för skydd av mänskliga rättigheter, men brister i samarbetet med FN:s konventionskommittéer. Under 2007 har konstitutionsändringar genomförts vilka syftar till att stärka rättssäkerheten i landet i enlighet med kraven från EU.

Fortfarande förekommer rapporter om att polis gör sig skyldig till misshandel och överdrivet våld mot enskilda i samband med brottsutredningar, polisförhör och gripanden. Under året har ett antal fällande domar mot polismän visat en skärpning av attityden mot detta beteende. Det utbredda bruket att placera enskilda på institutioner har fortsatt att utgöra den främsta kränkningen avseende den personliga friheten. Regeringen prioriterar frågan om att finna alternativ till att funktionshindrade och barn vistas på institutioner och daghem.

Bulgarisk lagstiftning till skydd för de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna är heltäckande. Lagstiftningen till skydd mot diskriminering är mycket bra och modern i en internationell jämförelse och omfattar ett tjugotal diskrimineringsgrunder inklusive etnisk tillhörighet, religion, politisk åsikt, sexuell läggning, funktionshinder, ålder och kön. Diskriminering förekommer dock i stor skala. Kvinnor, funktionshindrade, romaminoriteten och HBT-personer är särskilt drabbade av diskriminering.

Samtliga medborgare garanteras tillgång till sociala tjänster inom vård, skola och omsorg. Bristande resurser medför dock att standarden inom den offentliga servicen är låg. Stark tillväxt och politiska prioriteringar medför att standarden sakta förbättras.

Situationen för barn på institutioner och problemet med människohandel, framför allt med kvinnor för sexuella ändamål, har varit mycket uppmärksammas under året och högt prioriterade av regeringen.

2. Ratifikationsläget beträffande de mest centrala konventionerna om mänskliga rättigheter samt rapportering till FN:s konventionskommittéer

Bulgarien har ratificerat följande internationella och regionala konventioner:

- Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)*, samt de fakultativa protokollen om enskild klagorätt och avskaffandet av dödsstraffet
- Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)*
- Konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, *Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination (CERD)*
- Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor, *Convention on the Elimination of all forms of Discrimination Against Women (CEDAW)*. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt undertecknades 2000, men har ännu inte ratificerats.
- Konventionen mot tortyr, *Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT)*, men inte det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr
- Konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child (CRC)* samt de två tillhörande protokollen om barn i väpnade konflikter och om handel med barn
- Flyktingkonventionen, *Convention related to the Status of Refugees*, samt det tillhörande protokollet från 1967
- Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen, *International Criminal Court (ICC)*
- Den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen)

Bulgarien brister uppenbart i sin skyldighet att rapportera till konventionskommittéerna. Flera rapporter är över tio år försenade.

- Kommittén för konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter – andra rapporten inlämnad 1993 med nio års försening. Fortfarande har inte den tredje rapporten som skulle lämnats 1994 inlämnats till kommittén.
- Kommittén för konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter – tredje rapporten inlämnad 1996. Fortfarande har inte rapportering för 1999 och 2004 fullgjorts.
- Kommittén för konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering – tolfte, trettonde och fjortonde rapporterna inlämnade 1996. Fortfarande har inte rapportering för 1998, 2000, 2002, 2004 och 2006 fullgjorts.
- Kommittén för konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor – tredje rapporten inlämnad 1994. Fortfarande har inte rapportering för 1995, 1999 och 2003 fullgjorts.
- Kommittén för konventionen mot tortyr – tredje rapporten inlämnad 2002. Bulgarien skall rapportera till kommittén igen 2008.
- Kommittén för konventionen om barnets rättigheter – en rapport inlämnad 1995. Under 2007 lämnade Bulgarien in sin andra rapport till kommittén. Rapporten skulle ha lämnats 1998.

Bulgarien har en stående inbjudan utfärdad till representanter för de särskilda procedurerna. Under 2006 begärde specialrapportören för handel med barn, barnprostitution och barnpornografi samt specialrapportören för religionsfrihet besök till Bulgarien. Ännu har inga datum för besöken fastställts.

Bulgarien är inte medlem i Rådet för Mänskliga Rättigheter.

MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

3. Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Den bulgariska konstitutionen garanterar allas rätt till liv och förbjuder tortyr och annan grym eller förnedrande behandling. Det saknas dock en straffrättslig bestämmelse om tortyr, vilket har påpekats av FN:s tortyrkommitté vid upprepade tillfällen. Handlingar som kan utgöra tortyr behandlas i stället under andra straffbestämmelser, t ex misshandel.

Fortfarande rapporteras misshandel och övervåld från polisens sida i samband med brottsutredningar, polisförhör och gripanden, i synnerhet mot personer ur etniska minoritetsgrupper. Bulgarien har vid upprepade tillfällen fällt i Europadomstolen för Mänskliga Rättigheter för brott mot rätten till liv samt mot förbudet mot tortyr och annan grym eller förnedrande behandling i samband med polisingripanden och brottsutredningar. Polis har också anklagats för att inte ingripa till skydd för enskilda. Under sommaren 2007 misshandlades en svensk medborgare till döds av ordningsvakter på en

nattklubb på en semesterort vid Svarta Havet. Filmmaterial som läckte på Internet visade hur en polisman som befann sig på platsen inte ingrep för att förhindra den mycket grova misshandeln. Se vidare angående polisen under avsnitt 7, ”Straffrihet”.

Förhållandena i bulgariska häkten och fängelser är överlag mycket svåra. Fängelsebyggnaderna är i de flesta fall gamla, dåligt underhållna, bristfälligt uppvärmda och fyllda långt över sin kapacitet. Vidare är de sanitära förhållandena undermåliga vilket gör det svårt för internerna att upprätthålla en dräglig hygien och detta bidrar till att sjukdomar lätt sprids. Förhållandena i vissa fängelser har varit så dåliga att Europadomstolen har konstaterat att vistelsen för internerna utgjorde grym och förnedrande behandling. Bulgarien har också kritiserats för överdriven användning av isolering av fångar. Även om förhållandena i fängelserna anses ha förbättrats något under senare år och sedan den situation som Europadomstolen hade att ta ställning till, kvarstår stora utmaningar för Bulgarien. Planer finns för att rusta upp befintliga fängelser och för att bygga fler fängelser för att komma till rätta med överbeläggningen. Begränsade resurser gör dock att arbetet fortskrider mycket långsamt

Enligt UNHCR:s bulgarienkontor respekterar Bulgarien principen om *non-refoulement*, det vill säga att inte återsända eller utvisa personer till länder där de kan komma att utsättas för tortyr eller grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.

Inga politiskt motiverade avrättningar eller försvinnanden har rapporterats under flera år.

4. Dödsstraff

Dödsstraffet för samtliga brott har varit avskaffat sedan 1999. Bulgarien har också ratificerat det andra protokollet till FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter om dödsstraffets avskaffande i fredstid samt protokoll 6 och 13 till Europakonventionen om avskaffande av dödsstraffet.

5. Rätten till frihet och personlig säkerhet

Enligt konstitutionen får ingen berövas sin frihet utan stöd i lag. Detta upprätthålls i stor utsträckning när det gäller frihetsberövande på grund av brott eller misstanke om brott. Den nya straffprocesslag som trädde i kraft under 2006 har bidragit till att ytterligare förstärka respekten för enskildas frihet. Fortfarande förekommer emellertid godtyckliga arresteringar, främst av romer och gatubarn, och förbudet att hålla kvar någon längre än 24 timmar utan beslut av åklagare kringgås ibland.

Institutionalisering av barn och vuxna samt placering av ungdomar på ungdomsvårdskola eller motsvarande fortsatte att utgöra det främsta problemet när det gäller respekt för enskildas frihet och personliga säkerhet. Placering på en institution för psykiskt funktionshindrade sker genom en administrativ process. Beslut om placering sker ofta slentrianmässigt och skälen för placeringen är ofta godtyckliga. Beslut om placering på ungdomsvårdskola är likaså ofta godtyckliga och tillgången till rättshjälp är begränsad i processen.

Konstitutionen ger alla rätt att röra sig fritt i landet och själv välja platsen där de vill bo. Några restriktioner för utrikesvistelser för bulgariska medborgare förekommer inte. Konstitutionen försäkrar varje medborgares rätt att lämna landet och att återvända dit. Bulgariskt medborgarskap kan erhållas vid födseln eller genom naturalisation. En bulgarisk medborgare som erhållit sitt medborgarskap vid födseln, kan inte fråntas detta. Det är relativt okomplicerat för bulgariska medborgare att erhålla pass. Enligt lag tillåts inte utlänningar som är villkorligt frigivna eller dömts till böter eller skadestånd i Bulgarien att lämna landet. De tvingas därför stanna i häkte eller fråntas sina pass och beläggs med reseförbud tills de betalat det de är skyldiga.

6. Rättssäkerhet och rättsstatsprincipen

Enligt konstitutionen är rättsväsendet självständigt och domare, åklagare och förundersökningsledare skall endast styras av lagen i sitt arbete. Ett krav inför Bulgariens EU-inträde var att konstitutionen skulle ändras för att garantera rättsväsendets självständighet. De konstitutionsändringar som trädde i kraft i februari 2007 innebär bland annat att ett fristående inspektorat med uppgift att övervaka arbetet inom rättsväsendet inrättats under Supreme Judicial Council. Denna uppgift låg tidigare direkt under justitieministeriet. För att öka insynen i rättsväsendets verksamhet ålägger konstitutionen nu också riksåklagaren och de högsta domstolarna att lämna in årliga rapporter till Supreme Judicial Council, vilka ska godkännas av parlamentet. Genom ändringarna i konstitutionen förlorade också domare, åklagare och förundersökningsledare den fullständiga straffrättsliga immunitet de tidigare åtnjöt och undantas nu från straffbarhet endast för handlingar i samband med tjänsteutövning. Fortfarande finns dock vissa betänkligheter kring rättsväsendets oberoende. Ett exempel på detta är det potentiella inflytande som justitieministeriet har över specialistorganet Supreme Judicial Council som bland annat tillsätter domare. Konkurrensförfarande vid anställning av nya domare är lagstadgat men det förekommer fortfarande att domare direktutnämns. Trots de kvarvarande bristerna anses den bulgariska konstitutionens regler om rättsväsendet enligt Venedigkommissionen vara av europeisk standard.

Framsteg i ansträngningarna för ett mer självständigt rättsväsen gjordes under 2006 då ett system med lottning av ärenden och mål införts för åklagarkammare och domstolar.

Fortfarande förekommer korruption inom rättsväsendet. Detta tillsammans med kapacitetsbristen inom rättsväsendet leder med jämna mellanrum till att principen om likhet inför lagen åsidosätts. Förutom att ett stort antal fall har preskriberats på grund av att man inte haft kapacitet att hantera alla ärenden, har ett antal ärenden upptäckts där ansvarig åklagare inte kunnat ge en godtagbar förklaring varför inga åtgärder har vidtagits efter det att ärendet registrerats. Flera av dessa ärenden har haft kopplingar till den organiserade brottsligheten. Förundersökningar om tjänstefel har inletts mot ett större antal åklagare med anledning av underlåtenhet att hantera inkomna ärenden. Brott mot individer tillhörande minoriteter behandlas ibland nonchalant och avfärdas lätt.

Tilltalade i brottmål har rätt att få del av åtalet och bevisning samt att lägga fram egna bevis. En frihetsberövad person har rätt att ta emot besök av anhöriga. Möjlighet finns att tilldelas en offentlig försvarare. Genom den nya rättshjälpslagen från 2005 utvidgades möjligheten till offentligt biträde. Under 2005 antogs också en ny straffprocesslag i syfte att stärka den enskildes rättigheter i processen. Till den nya straffprocesslagen knyts förhoppningar att komma tillrätta med problemet med utdragna brottsutredningar. Respekten för rätten att få sin sak prövad inom rimlig tid har under lång tid varit ett stort problem för Bulgarien, vilket ett stort antal fällande domar i Europadomstolen vittnar om.

Bulgarien har militärdomstolar som dömer i mål rörande militär och polisiär personal samt mål rörande nationell säkerhet. Specialdomstolar kan inrättas genom lag. Extraordinära domstolar är förbjudna enligt konstitutionen och förekommer inte.

En särskild procedur tillämpas om den tilltalade i ett brottmål inte är myndig. Straffbarhetsåldern är 14 år.

Redan 2003 inrättades ett ombudsmannaämbete i Bulgarien. Först två år senare lyckades man välja en ombudsman och uppstarten av arbetet gick trögt. Nu synes ombudsmannen vara fullt verksam. Lagen som upprättar ombudsmannainstitutionen har utsatts för kritik bland annat avseende begränsningar av ombudsmannainstitutionens granskningsrätt samt att endast parlamentsledamöter och parlamentariska grupper är berättigade att nominera ombudsmannakandidater.

7. Straffrihet

Konstitutionen ger parlamentsledamöter begränsad immunitet från åtal för brott. Proceduren för lagföring av statliga funktionärer har också väsentligt förenklats de senaste åren men de är ofta utdragna och leder sällan till fällande domar.

Under avsnitt 3 framgår att polis i Bulgarien gör sig skyldig till misshandel och övervåld och att detta främst drabbar personer ur de etniska minoritetsgrupperna. Utredningarna om övergrepp begångna av poliser går ofta mycket långsamt och åklagarmyndigheten beslutar ofta att inte åtala med svepande argument som hänvisar till att det varit motiverat att använda våld i den uppkomna situationen eller att användandet av skjutvapen varit lagenligt. En viss förändring i attityden mot polisens våldsanvändning kan dock ses. I november 2007 dömdes fem poliser i Militärdomstol för att ha mördat Angel Dimitrov som misstänktes ha varit inblandad i organiserad brottslighet. Även i andra fall har åklagares beslut att inte väcka åtal rivits upp efter granskning vilket resulterat i fällande domar mot polismän.

8. Yttrande-, tryck-, mötes-, förenings- och religionsfrihet m.m.

Konstitutionen garanterar *yttrande- och tryckfrihet*, samt *medias frihet*. Censur förbjuds av konstitutionen och man har inte fått indikationer på att det förekommer. Inom media finns, trots ett visst mediemonopol, ett brett politiskt åsiktsspektrum representerat och inga rapporter om internetcensur har framkommit.

En viss tvekan till att ta upp fall rörande överträdelser av yttrandefrihetens begränsningar i fråga om diskriminering fanns länge hos många åklagare och åtal för till exempel hets mot folkgrupp ogillades oftast med hänvisning till yttrandefriheten. Som exempel kan nämnas dagstidningen Ataka och kabel-tv-kanalen Skat, vilka det nationalistiska och främlingsfientliga partiet Ataka står bakom. Både tidningen och tv-kanalen har tillåtits att obehindrat sprida rasistiska budskap riktade mot Bulgariens etniska och religiösa minoriteter ofta signerade partiledaren Volen Siderov själv. I början av år 2006 stämde en sammanslutning av enskilda organisationer representerande olika minoritetsgrupper Siderov för hets mot folkgrupp. Siderov har både fällts och friats och ett par processer pågår fortfarande. Utfallet av processerna visar på en glidning mot en större respekt för minoritetsgruppers rättigheter i förhållande till yttrandefriheten.

Lagstiftningen till skydd mot ärekränkning, som i större utsträckning skyddar offentliga personer än privatpersoner, har vid flera tillfällen använts mot journalister som ägnat sig åt undersökande journalistik beträffande statliga representanter, vilket Bulgarien har dömts för i Europadomstolen.

Förenings- och mötesfrihet garanteras av konstitutionen. Grupper som vill hålla offentliga möten måste söka tillstånd hos myndigheterna. Tillstånd ges i allmänhet till de grupper som är officiellt registrerade. Det finns uppgifter om att personer från vissa minoritetsgrupper ofta stöter på svårigheter vad gäller att erhålla sådana tillstånd.

Konstitutionen föreskriver *religionsfrihet* samtidigt som den framhåller den bulgariska ortodoxa kyrkans särställning. I en särskild lag regleras religiösa gruppers verksamhet. Lagen anger att religionsfriheten är grundläggande, absolut, subjektiv, personlig och okränkbar. För att få utöva sin religion offentligt eller driva skolor, sjukhus eller andra sociala inrättningar krävs dock registrering för andra religiösa samfund än den bulgariska ortodoxa kyrkan. Registrering har beviljats över 70 olika religiösa samfund. Domstolen i Sofia som skall utfärda registreringen inhämtar först yttrande från direktoratet för religionsfrågor som lyder direkt under premiärministerns kansli. Yttrandet är endast vägledande, men väger i praktiken tungt. Under hösten 2007 avslogs en ansökan om registrering av en fristående ortodox kyrka. Ansökan avslogs på formella grunder, men den egentliga grunden tyckas ha varit att endast en ortodox kyrka får existera i Bulgarien. Detta var också bakgrunden till den mest uppmärksammade händelsen rörande religionsfrihet i Bulgarien under senare år. Under sommaren 2004 utrymde polisen med tvångsmedel cirka 250 kyrkor och kloster tillhörande den ortodoxa så kallade alternativa synoden (som inte erkänner den officiella patriarken). Byggnaderna överlämnades efter tillslaget till Bulgariens ortodoxa kyrka. Europadomstolen för mänskliga rättigheter i Strasbourg har till följd av detta tagit emot ett mycket stort antal klagomål, vilka kommer att behandlas gemensamt.

9. De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Enligt konstitutionen är Bulgarien en republik med parlamentariskt styrelseskick, vari makten utgår från folket. Politiken skall enligt konstitutionen grunda sig på principen om politisk pluralism.

Den politiska verkligheten speglar konstitutionens ord väl och ett stort antal partier är verksamma i Bulgarien. Den nuvarande regeringen består av en koalition av tre partier – *Bulgarian Socialist Party* (BSP), det tidigare regeringspartiet *National Movement Simeon II* (NMS II), samt det turketniska partiet *Movement for Rights and Freedom* (MRF) och betecknas bäst som en mitten-vänsterregering.

Alla bulgariska medborgare över 18 års ålder och som inte omyndigförklarats eller sitter i fängelse har rösträtt. Oppositionen är aktiv, valen är hemliga och alla röster räknas lika. Valdeltagande är generellt lågt, endast omkring 50 procent av de röstberättigade brukar gå till valurnorna. Allmänna val ägde

senast rum i juni 2005. Presidentval genomfördes i oktober 2006. Senaste genomförda valen var lokalvalen som hölls i oktober 2007. Uppgifter om röstköp förekommer i samband med alla val. Det är oftast fattiga personer ur minoritetsgrupper som säljer sin röst för en mindre summa pengar, men röster uppges ha köpts från alla samhällsskikt. Riksåklagaren har efter lokalvalen tagit ett krafttag mot röstköp och flera personer som varit inblandade i köp av röster i samband med lokalvalen har åtalats och väntar på rättegång.

Det finns ingen legal inskränkning för kvinnors valbarhet. Kvinnor är dock underrepresenterade i såväl parlament som regering. Av parlamentets ledamöter är 188 män och 52 kvinnor, vilket motsvarar en kvinnlig representation om 21 procent. I regeringen är 14 ministrar män och fyra ministrar kvinnor.

Det finns inga legala hinder för deltagande i politik för minoriteter och totalt 34 platser av 240 i nationalförsamlingen innehas av personer från etniska minoriteter. Av dessa har endast en romskt ursprung. Lagen tillåter dock inte att politiska partier bildas på etniska eller religiösa grunder. Trots detta kan turkbulgarernas talan sägas föras av MRF, *Movement for Rights and Freedom* som även sitter med i koalitionsregeringen. Ett romaetniskt parti, Euroroma, finns registrerat men lyckades inte ta sig in i parlamentet vid se senaste parlamentsvalen. Emellertid har den bulgariska konstitutionsdomstolen vid upprepade tillfällen avslagit det Makedonsketniska partiet OMO Ilindens ansökan om registrering. Senast var i oktober 2007, vilket innebar att partiet inte kunde delta i lokalvalen. De bulgariska myndigheterna har i tre fall sedan 2001 dömts för brott mot artikel 11 av europeiska konventionen för mänskliga rättigheter avseende den makedonska minoritetens rätt att organisera sig.

EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

10. Rätten till arbete och relaterade frågor

Efter att under många år ha haft en mycket hög arbetslöshet har Bulgarien i slutet av 2007 kommit ner till samma nivå som snittet för EU – strax över sex procent. Antalet arbetstillfällen ökar snabbt inom den privata sektorn, särskilt inom processindustrin, handeln och jordbruket. Inom vissa sektorer råder idag arbetskraftsbrist.

Vissa mindre reformer inom arbetsrätten har gjorts de senaste åren. Bland annat har ett statligt organ med ansvar för verkställande av arbetsrelaterad lagstiftning upprättats. Arbetsrättslagstiftningen respekteras generellt inom den offentliga sektorn. Lagstadgad minimiålder för arbete är 16 år respektive 18 år för hälsofarligt arbete. Arbetsrätten föreskriver 40-timmars vecka med rätt till åtminstone ett dygns vila per vecka. Lagstadgad semester uppgår till minst 20

dagar per år. Bulgarisk lagstiftning till skydd mot diskriminering är mycket omfattande och modern i en internationell jämförelse och omfattar ett tjugotal diskrimineringsgrunder, inklusive etnisk tillhörighet, religion, politisk åsikt, sexuell läggning, funktionshinder, ålder och kön. Lagen tillämpas dock ofta godtyckligt eller inte alls på många av landets arbetsplatser. Under 2005 upprättades en oberoende kommission för skydd mot diskriminering. Se mer om vissa gruppers ställning på arbetsmarknaden under avsnitt 14-19.

Konstitutionen föreskriver alla medborgares rätt till en hälsosam och icke-skadlig arbetsmiljö och förbjuder alla former av tvångsarbete. Långt ifrån alla arbetsplatser klarar dock av att leva upp till dessa krav. De vanligaste problemen är avsaknad av skyddskläder och -utrustning samt bullrig miljö.

Minimilönen är 180 leva per månad (cirka 900 kronor). Utifrån denna lönenivå är det mycket svårt att skapa en dräglig levnadsstandard, varför många tvingas skaffa sig en extrainkomst. Minimilönen höjs till 220 leva 2008. Införande av enhetsskatt på tio procent kommer att påverka de lägst betalda negativt genom att de lägsta inkomsterna tidigare varit undantagna från beskattning.

Vissa yrkesgrupper, bland annat läkare, är enligt lag skyldiga att ingå i statliga fackföreningar. Sammantaget är cirka en tredjedel av den cirka 2,3 miljoner stora arbetskraften organiserad. Medlemskapet i fackföreningarna minskar konstant och få arbetstagare inom framförallt små och medelstora företag är organiserade. Nedgången anses bland annat bero på vissa yrkesgruppers missnöje med att regeringen i allt för stor utsträckning dikterar villkoren och strukturen för fackföreningar. Konstitutionen föreskriver strejkrätt, vilket respekteras. Under 2007 har flera demonstrationer och strejker ägt rum. Den mest uppmärksammade och omfattande var lärarstrejken som pågick sex veckor under höstterminen. Lärarna krävde en fördubbling av lönerna, men fick i slutänden nöja sig med en ökning med 22,5 procent. Genom särskild lagstiftning begränsas strejkrätten för vissa nyckelgrupper i den offentliga sektorn, energiförsörjningen samt kommunikationer.

Under 2007 har stark kritik riktats mot ett förslag om att begränsa rätten till arbetslöshetsersättning till 18 månader då denna begränsning till allra största del kommer att slå mot romerna där arbetslösheten uppgår till cirka 70-80 procent och i vissa områden närmast är total. Socialministern Emilia Maslarovas förslag drivs under parollen ”end the profession of the unemployed”.

Bulgarien har ratificerat ILO:s åtta centrala konventioner. ILO har vid flertalet tillfällen kritiserat Bulgarien för att inte leva upp till åtagandena avseende icke-diskriminering i arbetslivet.

11. Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Bulgarien har förhållandevis många läkare och sjukhus. Jämfört med Sverige har Bulgarien fler läkare per 1000 invånare. Tillgången till sjukvård och kvalitén på vården varierar dock kraftigt mellan olika regioner i Bulgarien. Den allmänna sjukförsäkringen är obligatorisk för bulgariska medborgare och alla som är stadigvarande bosatta i landet. Besök på lokal poliklinik kostar mycket lite, omkring tio kronor, men kan innebära så lång väntetid att de som har pengar väljer privatläkare i stället. Även om avgiften är mycket låg för de allra flesta bulgarer, finns det grupper som inte klarar av att betala avgiften. Detta gäller främst de fattigaste romerna. Läkare är i en europeisk jämförelse mycket lågt betalda. Många läkare driver privat mottagning vid sidan om sitt arbete inom den offentliga vården.

Sjukvården har länge ansetts vara en av de sektorer där korruption är mest utbrett. Korruption inom sjukvården förekommer fortfarande och är ett problem. Det finns möjlighet att via mutor få förtur till vård och många patienter tvingas även betala en extra, otillbörlig kompensation till läkaren för att få adekvat vård. Detta påverkar i stor utsträckning de fattigas tillgång till vård.

Hälsosektorns andel av statsbudgeten uppgår till 4,2 procent. Denna siffra har varit oförändrad sedan 2006 och förblir, trots en ökning av anslaget till hälsosektorn med 175 miljoner euro, oförändrad även 2008. De ökade anslagen till hälsosektorn hindras delvis från att nå full effekt av det för visso förbättrade men fortfarande ineffektiva systemet.

Det förekommer diskriminering i vården och utsatta grupper, exempelvis romer, har en markant sämre hälsa än genomsnittet för den bulgariska befolkningen. Se vidare under avsnitt 14-19.

12. Rätten till utbildning

Skolan är obligatorisk fram till 16 års ålder. Ingen avgift utgår för statliga skolor upp till universitetsnivå. Det finns även privata avgiftsbelagda skolor. Skolböcker är kostnadsfria fram till fjärde klass men bekostas därefter normalt av eleven.

Skolan av idag står inför många problem – otillräckliga resurser, låga lärarlöner, skolor som förfaller och elever som hoppar av. Skolan är mycket segregerad och urvalet av elever till vissa skolor sker ofta på basis av vilka som har råd att betala för privatektioner. Utbildningssektorns andel av statsbudgeten uppgår 2007 till 4,2 procent och utbildning angavs tillsammans med vård och social omsorg som ett av tre prioriterade områden i arbetet med budgeten för 2008.

För att komma till rätta med den kraftiga segregationen i skolan finns bland annat program för att bussa barn från de romadominerade bostadsområdena till skolor i andra områden. Fördomar bland lärare och föräldrar och låg utbildningsnivå och bristande studietradition i romafamiljer gör dock att åtgärder för att integrera romabarn i skolan ofta möter på motstånd och får begränsad framgång.

Statistik från senare år visar att fler pojkar än flickor går i grundskolan och att så är fallet särskilt bland romska barn. Skolan brister också ofta i fråga om objektiv yrkesvägledning. Flickor väljer till stor del traditionell utbildning inom vård och serviceyrken. Fler kvinnor än män tar ut universitetsexamen. Se vidare om skolgång och utbildningsnivå för romaminoriteten under avsnitt 16.

Vissa försök att underlätta för elever från fattiga familjer att kunna fullfölja sin skolgång görs. Ett nytt program som syftar till att höja barns levnadsstandard och sträcker sig mellan åren 2008-2018, antogs i november 2007 och syftar bland annat till att motverka att barn från fattiga familjer avbryter sin skolgång för tidigt.

13. Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Sedan den omfattande samhällsomvandlingen och den finansiella och ekonomiska kris som följde på kommunismens fall har levnadsstandarden under 2000-talet stadigt ökat. Bulgarien har de senaste åren haft en tillväxt på 6-7 procent men är fortfarande det fattigaste landet i EU. BNP per capita beräknades för 2006 till 3 500 EUR och tillväxten för 2007 uppskattas till omkring 6,4 procent. Regeringens högsta prioritet är ekonomisk tillväxt och stabilitet vilket innebär att många sociala reformer får stå tillbaka. De statliga lönerna har inte följt den privata arbetsmarknadens utveckling de senaste åren vilket har lett till ett utbrett missnöje bland de statsanställda vilket tagit sig uttryck i flera demonstrationer och strejker under 2007.

Skillnaderna i levnadsstandard är stora mellan stad och landsbygd och mellan genomsnittet av befolkningen och framför allt romaminoriteten. Kvinnor är också överrepresenterade bland landets fattiga. Enligt UNDP:s beräkningar lever cirka 20 procent av Bulgariens befolkning på under 4 USD om dagen. Bland romabefolkningen är situationen än svårare: 82 procent lever på under 4 USD om dagen och 29 procent på under 1 USD om dagen. Se vidare om romaminoritetsens situation i avsnitt 16.

Bulgarien återfinns på plats 53 av 177 på UNDP:s Human Development Index och har klättrat två placeringar sedan förra året. Bulgarien har sedan 1980 haft en stadigt uppåtgående trend enligt UNDP:s bedömningar.

OLIKA GRUPPERS ÅTNJUTANDE AV DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

14. Kvinnors rättigheter

Enligt konstitutionen är diskriminering på grund av kön förbjuden. Fortfarande råder mycket traditionella värderingar kring kvinnors och mäns roll i familjen och i samhället vilket leder till att diskriminering av kvinnor förekommer i flera avseenden.

Vissa rättsliga framsteg har gjorts beträffande jämställdheten i arbetslivet mellan män och kvinnor. Genom att några av EU:s nyckeldirektiv på området börjat gälla har åtminstone på papperet rätten till lika lön och anställningsförhållanden och anställningstryggheten för gravida kvinnor stärkts. Förbudet mot natt- och övertidsarbete har tagits bort. Fortfarande är dock löneskillnaderna stora. Kvinnors löner uppgår till 84 procent av männens. Kvinnorna dominerar inom lågstatus- och lågavlönade sektorer som utbildning, hälso- och sjukvård och serviceyrken. Därtill är arbetslösheten högre bland kvinnor än män, vilket utgör en viktig förklaring till att två tredjedelar av de fattiga i Bulgarien utgörs av kvinnor och barn.

En anledning till kvinnors svaga ställning på arbetsmarknaden är den traditionella uppfattningen att det är kvinnan som skall ta det största ansvaret för hem och familj. Bulgarien är idag det land i Europa med längst föräldraledighet, men förmånen tillkommer enbart mödrar. Den traditionella synen på könsrollerna befästs av domstolarna som i vårdnadstvister regelmässigt tilldelar vårdnaden om barn till modern med motiveringen att kvinnor är bättre lämpade att ta hand om barn.

Våld i hemmet blev straffbart 2005, men fortfarande är våld mot kvinnor är emellertid vanligt förekommande. En tendens att se misshandel i hemmet som en privat angelägenhet lever kvar, vilket leder till att många kvinnor inte polisanmäler övergrepp.

Handel med kvinnor, främst för sexuella ändamål, är ett stort problem i Bulgarien. Landet är främst ett transitland men fungerar i allt större utsträckning som ursprungsland och, med den ökande turismen, till viss del även som mottagarland för offer för människohandel. Det förekommer också människohandel inom Bulgarien. Köp av sexuella tjänster är inte kriminaliserat och sker med tämligen stor öppenhet. Kampen mot människohandel är en högt prioriterad fråga för den bulgariska regeringen och under de senaste åren har ny lagstiftning som kriminaliserar människohandel antagits och en nationell kommission mot människohandel inrättats. Kommissionen förde en anonym tillvaro under sitt första år, men har under 2007 på allvar startat sitt arbete och

är nu mycket aktiv och synlig. Människohandeln är i stor utsträckning kopplad till den organiserade brottsligheten. Tack vare de kraftansträngningar som Bulgarien gjort under starkt tryck från EU att bekämpa den organiserade brottsligheten har närmare 40 kriminella grupper sprängts under 2007 och förundersökningar pågår mot ett stort antal individer. Under hösten 2007 uttalade sig såväl presidenten, inrikesministern, justitieministern och riksåklagaren mot en legalisering av prostitution, med hänvisning till att detta underlättar för människohandlare och riskerar att göra Bulgarien till ett attraktivt mål för dessa. Bulgarien har ratificerat Europarådets konvention om åtgärder för att bekämpa människohandel, vilken träder i kraft 1 februari 2008.

Kvinnor ur minoritetsgrupper är dubbelt utsatta. Romska kvinnor och flickor är kraftigt överrepresenterade bland offren för människohandel. Bland romerna finns många flickor som föder barn i mycket ung ålder vilket bidrar till deras utanförskap och fattigdom. Detta utanförskap gör dem även mer utsatta för människohandel. Regeringen erkänner inte äktenskapen men har inte på något effektivt sätt angripit detta problem. Romska kvinnor möter kraftig diskriminering inom sjukvården, särskilt mödravården. På vissa sjukhus placeras romakvinnor på särskilda förlossningsavdelningar, skilda från övriga mödrar. En rättegång mot ett sjukhus i Sofia för denna typ av diskriminering pågår.

15. Barnets rättigheter

Den officiella statistiken visar att strax under 10 000 barn lever på olika slag av institutioner i Bulgarien. Dessa institutioner benämns ofta felaktigt ”orphanages”. Sanningen är att endast omkring tio procent av de institutionaliserade barnen är föräldralösa. De flesta har institutionaliserats vid mycket låg ålder på grund av olika, ibland mycket lindriga, funktionshinder eller för att deras föräldrar inte har möjlighet att eller vill ta hand om dem. Barn födda av romska föräldrar är överrepresenterade på institutionerna. Föräldrar anses ha en ”okränkbar rätt” att bestämma över sina barn och detta tycks accepteras mer eller mindre okritiskt och ges företräde framför principen att alltid sätta barnets bästa i centrum, då barn placeras på institution eller speciella internatskolor på enbart föräldrarnas begäran. Förhållandena på institutionerna är generellt sett mycket svåra och hamnade i strålkastarljuset under hösten 2007 genom BBC:s dokumentärfilm ”Bulgaria’s Abandoned Children”. De främsta problemen är föräldrad utrustning, institutionsliknande förhållanden med sovsalar och bristande kompetens hos personalen. Många av institutionerna är också belägna så avsides att barnens möjligheter till god skolgång och hälsovård är högst otillräckliga. Vissa materiella förbättringar har skett under året, vilket i hög grad är ett resultat av påtryckningar från EU. .

Ett problem för många institutionaliserade barn är det juridiska vakuum de hamnar igenom att föräldrarna i många fall behåller den legala vårdnaden. Den faktiska vårdnadshavaren, institutionen, kan inte föra barnets talan eller ta beslut i föräldrarnas ställe. I de fall den legala vårdnaden om barnet faktiskt anförtros institutionen skapas ett situation där institutionens föreståndare är företrädare för båda parterna i processen.

I november 2007 antogs en nationell strategisk plan för perioden 2008-2018 för att förbättra levnadsstandarden för landets barn, i synnerhet barn från fattiga familjer, övergivna barn och handikappade barn. Förväntade resultat av strategin är en minskning av barn som tvingas sluta skolan och börja arbeta, minskning av antalet barn på institutioner och ökning av antalet handikappade barn som kan delta i undervisningen på vanliga skolor. Bulgarien har länge arbetat med dessa problem och även om förbättringarna kommer sakta så visar statistiken ett minskande antal institutionaliserade barn. Bulgarien arbetar hårt för att stänga institutioner och finna alternativa sätt att ta hand om barnen. Stöd ges till familjer som vill ta hand om sina barn och verksamhet under dagtid motsvarande dagcenter har startat upp i liten skala. De vanliga skolorna är numera också skyldiga att även ta emot barn med särskilda behov. Ett mindre antal barn har också kunnat tas omhand i fosterfamiljer.

Minimiålder för militärtjänstgöring är 18 år.

Barn, i synnerhet romer, drabbas i allt högre utsträckning av människohandel. Uppskattningsvis är ungefär en tiondel av dem som blir offer för människohandel barn.

En företeelse som än så länge endast har observerats i Bulgarien är så kallad ”baby trafficking”. En organiserad liga för gravida kvinnor till utlandet, främst Grekland och Frankrike, där de stannar tills barnet är fött. Barnet lämnas sedan omedelbart över till ”adoptivföräldrarna” och kvinnan återvänder till Bulgarien med en liten summa pengar på fickan. Det är främst unga romakvinnor som utnyttjas.

Den statliga myndigheten *State Agency for Child Protection* med ansvar för att förbättra barnens situation, lider av fortsatt brist på resurser och samordning med ansvariga ministerier. I Bulgarien finns ett antal enskilda organisationer, nationella och internationella, som driver frågor om barnens rätt.

16. Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och kulturella minoriteter samt urfolk

Konstitutionen tillåter ingen diskriminering på grund av etnisk tillhörighet. I praktiken förekommer dock diskriminering, främst av romerna vilka utgör

cirka sex procent av befolkningen. Turkbulgarerna utgör cirka tio procent av befolkningen men är numera mer eller mindre integrerade i det bulgariska samhället.

Det är först under de senaste tio åren som den bulgariska regeringen har drivit någon egentlig integrationspolitik, vilket varit tydligt kopplat till strävandena efter EU-medlemskap. Romernas situation behandlas också sedan ett par år tillbaka utifrån ett etniskt diskrimineringsperspektiv i stället för som tidigare som ett socialt problem. En integrationsstrategi avseende romafrågor togs fram för tre år sedan. Strategin har fått utstå kritik för att den inte innehåller förslag på tillräckliga reformer på ett antal grundläggande områden såsom hälsa, utbildning och bostäder samt för att inte tilldelas tillräckliga resurser. Sedan programmet invigdes för tre år sedan har endast mindre resultat uppnåtts och efter Bulgariens inträde i EU i januari 2007 tycks motivationen till att genomföra reformer ha minskat och integrationsarbetet har stagnerat.

En tioårig integrationsplan, *A Decade of Roma Inclusion*, lanserades under 2005 i Bulgarien och åtta andra länder i Öst- och Centraleuropa. Initiativet, som varar mellan 2005 och 2015, syftar ytterst till att bryta isoleringen och diskrimineringen mot Europas romabefolkning. Projektet invigdes med buller och bång, men under de tre år som snart har förflutit har inga noterbara resultat uppnåtts.

Hälsosituationen bland romabefolkningen är väsentligt sämre än genomsnittet för Bulgarien. Bland annat når endast 5 procent av romerna pensionsålder i jämförelse med 35 procent för resten av befolkningen. Detta beror bland annat på att många romer inte har råd att ha en sjukförsäkring och mer än en tredjedel känner inte ens till vilka möjligheter till sjukvård som finns. Dessutom saknar många romer identitetshandlingar som är nödvändiga för att få vård. Andra faktorer som påverkar många romers hälsotillstånd är undermåliga sanitära förhållanden och ibland mycket bristfälliga bostäder. Romabarnen drabbas särskilt hårt. Under 2006 utbröt en gulsotsepidemi bland romabarn i staden Plovdiv. Spädbarnsdödligheten bland romer är i vissa delar av landet så hög som 25 spädbarn av 1000 födda, jämfört med 12 per 1 000 födda för landet i dess helhet. En hälsostrategi för etniska minoriteter antogs under 2005. Strategin syftar till att förbättra minoriteters hälsa dels genom att utöka antalet personer ur romabefolkningen som omfattas av den statliga sjukvårdförsäkringen. Problemet är dock fortfarande stort.

Enligt UNDP hoppar 32 procent av de romska barnen av skolan i förtid, jämfört med åtta procent för bulgarer och sex procent för den turkiska minoriteten. Därtill fortsätter endast en procent av romska barn sina studier

efter 16 års ålder. Under senare år har även analfabetismen ökat bland romaminoriteten.

En stor del av romaminoriteten bor i dåliga bostäder som ofta är egenhändigt byggda utan bygglov på mark som tillhör staten eller kommunen. Under 2005 förstördes 24 bostadshus i ett romadominerat kvarter utan att kompensation eller alternativt boende erbjöds. Oberoende organisationer har kraftfullt kritiserat händelserna. Ett beslut av Sofias kommunfullmäktige att riva ett helt kvarter i centrala Sofia fastställdes av domstol 2006, men genomförandet avbröts i sista stund efter att en grupp EU-parlamentariker protesterat. Under 2007 har personer, också barn, tvingats lämna sina bostäder vilka sedan rivits med hänvisning till att byggnaderna varit olagligt uppförda på statens mark. Vid något tillfälle har dock andra olagligt uppförda hus i samma område, som inte tillhörde romer, tillåtits stå kvar. Dylika händelser bemöts med tystnad i media .

17. Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Frågan om homo- och bisexuellas samt transpersoners rättigheter står inte särskilt högt på den politiska dagordningen i Bulgarien. Detta beror inte på något utpräglat motstånd mot HBT-personer utan snarare på att det finns väldigt lite kunskap om och intresse för de problem som HBT-personer möter i Bulgarien. Detta gäller såväl hos politiker som bland allmänheten. Ett framsteg gjordes under 2007 genom att HBT-frågor för första gången inkluderades i en nationell handlingsplan genom antagandet av Bulgariens handlingsplan för genomförande av det europeiska året för lika möjligheter för alla.

Den bulgariska antidiskrimineringslagstiftningen inkluderar sexuell läggning som diskrimineringsgrund. Lagen är dock relativt okänd bland arbetsgivare och sanktionerna för brott mot lagen är lindriga. Den enda enskilda organisationen som driver frågan om HBT-personers rättigheter i Bulgarien, BGO Gemini, genomförde under året en undersökning om HBT-personers situation på arbetsmarknaden. Undersökningen visade att trots det uttryckliga diskrimineringsförbudet skulle 29 procent av arbetsgivarna inte anställa en öppet homo- eller bisexuell person. Detta innebär också att över 80 procent av homo- och bisexuella personer håller sin sexuella läggning hemlig på arbetsplatsen.

HBT-personer utsätts regelmässigt för trakasserier och våld. Strafflagstiftningen i Bulgarien saknar en definition av hatbrott, vilket gör att det också saknas statistik om våldsbrott som begåtts på grund av offrets sexuella läggning. Polis gör sig också skyldig till övergrepp på HBT-personer. I ett utslag från den nationella antidiskrimineringskommissionen konstateras att

polis systematiskt arresterar och kvarhåller personer som är öppet homosexuella och utsätter dem för fysisk våld. Kommissionen kunde också konstatera att det händer att poliser lämnar falska utsagor om vad som föregick frihetsberövandet, som att den arresterade har attackerat poliserna. Homosexuella män är mer utsatta för våldsbrott och övergrepp av polis än lesbiska kvinnor, vilka är mer accepterade.

I Bulgarien råder en väldigt traditionell syn på familjen och mäns och kvinnors roller. I skolan ses heterosexuella förhållanden och familjer som norm. HBT-frågor är inte prioriterade i undervisningen och behandlas sällan i skolan överlag. Inställningen till HBT-personer har dock förbättrats. Media är idag i huvudsak neutrala i förhållande till homosexualitet efter att tidigare varit mycket negativa. Dock framhålls personers sexuella läggning i rubriker och artiklar även om det inte är av betydelse för nyheten i sig.

Ett problem för homosexuella och lesbiska i Bulgarien är att det är omöjligt för dem att få någon sorts civilrättsligt erkännande för sitt förhållande. Den enda relation som skyddas av samhället är äktenskapet och inte heller heterosexuella sambor får något som helst skydd av samhället eller lagen. Äktenskap mellan personer av samma kön är inte tillåtet och det finns ingen möjlighet att registrera partnerskap. Endast gifta par har rätt till insemination och fertilitetsbehandling. Lesbiska par som har råd åker därför ofta utomlands för insemination. När barnet sedan föds i Bulgarien anses det ha endast en förälder och om den biologiska modern avlider behandlas barnet som föräldralöst. Partnern har inte automatiskt rätt att fortsätta ta hand om barnet, utan får ansöka om att adoptera det och hamnar då i kö efter gifta par.

18. Flyktingars rättigheter

Bulgarien har ratificerat 1951 års flyktingkonvention och dess protokoll från 1967. I och med EU-inträdet har nya tillägg till lagstiftningen om asyl och flyktingar gjorts, vilket har stärkt de asylsökandes rättigheter på flera punkter. Asylsökande hjälps av staten i samarbete med UNHCR och oberoende organisationer och ges grundläggande stöd i form av tillfälliga bostäder, sjukvård, skola för barn samt språkundervisning. Under 2005 antogs ett nationellt program för integrering av flyktingar i samhället.

Antalet asylsökande i Bulgarien är begränsat och har sedan några år tillbaka minskat. Mellan 2005 och 2006 minskade antalet asylansökningar från 822 till 639. Efter Bulgariens inträde i EU har dock antalet asylsökande ökat. Fram till slutet av september 2007 uppgick antalet asylsökande till 672. Av dessa var 312 personer från Irak. Omkring en tredjedel av det totala antalet asylsökande har beviljats asyl på humanitära grunder medan endast en bråkdel av de asylsökande beviljas flyktingstatus.

Generellt sett fungerar asylprocedurerna väl. Gränspoliserna är dock ofta bristfälligt utbildade i asylfrågor och det saknas ofta översättare och adekvat juridisk rådgivning till flyktingar vid gränsen. Bristerna i lagstiftningen leder till att personer som skall avvisas kan tvingas tillbringa mycket lång tid, ibland upp till ett år, i förvar efter att deras ansökan om asyl eller uppehållstillstånd avslagits.

Det finns en oro bland enskilda organisationer att uppgiften att förhindra illegal immigration till EU ytterligare skall betonas på bekostnad av flyktingfrågor och humanitära aspekter. Hittills har dessa farhågor inte besannats och inga fall av återsändande i strid med principen om *non-refoulement* har observerats under 2007.

19. Funktionshindrades rättigheter

Lagstiftningen angående funktionshindrade får i allmänhet anses vara tillfredsställande. Att diskriminera någon på grund av funktionshinder är förbjudet enligt lag. För de funktionshindrade råder det dock i Bulgarien en stor skillnad mellan de lagstadgade rättigheterna och möjligheten att ta del av dessa rättigheter. Detta har flera förklaringar. Lagen om förbud mot diskriminering är relativt okänd bland landets arbetsgivare och underlåtenhet att följa lagen tas sällan upp till prövning och kan endast leda till begränsade sanktioner. Begränsade resurser leder också till att staten inte har råd att uppfylla sina åtaganden. Vidare har många funktionshindrade dålig ekonomi som innebär att de ibland inte kan dra fördel av lagstadgade rättigheter till bidrag och ersättningar, som i vissa fall kräver ett kostsamt utlägg innan utbetalning kan ske.

Tillgången till det offentliga rummet utgör ett stort problem för funktionshindrade i Bulgarien. Undersökningar visar till exempel att 80 procent av de offentliga byggnaderna inte är tillgängliga med rullstol och lokaltrafiken, som visserligen är gratis för funktionshindrade är långt ifrån tillgänglig för rörelsehindrade. Framkomligheten i städerna begränsas av dålig vägstandard och blockerade trottoarer. I Sofia har man under det senaste året kunnat se handikapparkeringsplatser i de centrala delarna av staden, vilka tycks respekteras. I december 2007 meddelade premiärminister Sergej Stanishev att Bulgarien kommer att prioritera integrationen av funktionshindrade under 2008 med hjälp av EU-medel och skall bland annat innebära nya lagar som reglerar tillgängligheten till offentliga byggnader.

Enligt lag ska barn i förskole- och skolålder inkluderas i utbildningssystemet. I praktiken innebär detta att den största delen av de funktionshindrade barnen placeras på skolor för särskilda behov eller placeras på särskilda internat som ofta ligger långt ifrån de större städerna. Universiteten har efter några

uppmärksammade rättsfall tvingats ändra på sig och tar numer emot funktionshindrade studenter. Antalet funktionshindrade med akademisk examen är dock lågt.

Det i särklass största problemet i funktionshindrades situation i Bulgarien är den höga graden av institutionalisering – barn och vuxna placeras utan större svårigheter på olika former av boenden. Detta system härstammar från kommunisttiden och innebär ofta placering av barn och vuxna som klassificerats som ”obildbara”, på hem långt ut på landsbygden. Bedömningen av detta vilar ofta på äldre medicinska uppfattningar och har starkt kritiserats. Förhållandena på institutionerna är ofta mycket svåra. Byggnaderna är ofta dåligt underhållna, personalen är otillräckligt utbildad, ger otillräcklig omvårdnad och maten är inte av tillfredsställande kvalitet.

ÖVRIGT

20. Frivilligorganisationers arbete för mänskliga rättigheter

Det finns ett stort antal enskilda organisationer som arbetar med mänskliga rättigheter, såväl inhemska som internationella. De verkar fritt och aktivt med undersökningar och publicering av rapporter. Dialog och samråd med regeringen förekommer, dock i varierande grad beroende på vilken organisation och myndighet det rör. Människorättsorganisationerna upplever generellt att samarbetet med regeringen fungerar väl, men att det kan vara svårare att få gehör från vissa myndigheter, däribland polisen, vilka inte är lyhörda för förändringar.

21. Internationella och svenska insatser på området mänskliga rättigheter

Flera FN-organ finns på plats i Bulgarien med diverse olika stödprojekt. Europarådet har informationskontor och bedriver olika program inom områdena yttrandefrihet, media samt institutionsuppbyggnad. Vissa projekt genomförs tillsammans med EU-kommissionen. Det förekommer samarbete inom EU-kretsen rörande frågor om mänskliga rättigheter, främst vad gäller utbyte av information.

Sverige bedriver ett projekt som syftar till att stödja romernas integration på arbetsmarknaden. Projektet genomförs lokalt av UNDP:s kontor i Bulgarien men finansieras uteslutande av Sida, vars stöd uppgår till sammanlagt 5 215 000 SEK över en treårsperiod (2004-2007).

Det svenska Domstolsverket deltog fram till hösten 2007 i ett så kallat Twinning-projekt som finansieras av EU-kommissionen. Projektet syftade till

att bistå i genomförandet av pågående rättsreformer inom det straff- och civilrättsliga området och bedöms ha varit framgångsrikt. Reformerna genomförs som en del av Bulgariens pågående EU-anpassning. Domstolsverkets insats omfattade bland annat utbildning av domare.